Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.11, november 2017

Indledningen er redigeret af Holger Berg og dr.phil. Johnny Kondrup
Tilsyn ved ph.d. Robert E. Bjork

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

Indledning til

"Bjovulfs Drape eller det Oldnordiske Heltedigt"

ved Vibeke A. Pedersen

Indhold

1 Anmeldelse eller historieskrivning?
1.1 Engelsk tekstudgave 1835
1.2 Engelsk oversættelse 1837
1.3 Tysk afhandling 1839
1.4 Tysk oversættelse 1840
2 Den oprindelige Bjovulf-tekst
3 Grundtvigs faglige baggrund
3.1 Oversættelsen 1820
3.2 Englandsrejserne 1829-1831
3.3 En angelsaksisk udgivelse fra Grundtvigs hånd
3.4 Nordens Mythologi 1832
3.5 Vidsids-Maal
3.6 Den nyeste historiske faglitteratur
4 Grundtvigs anmeldelse
5 John Michell Kemble
5.1 Et engelsk bekendtskab
5.2 Tekstudgave og oversættelse
6 Historie, sprog og politik
6.1 Det tyske Forbund
6.2 Heinrich Leos hovedtanke
6.3 Ludvig Ettmüller
7 Grundtvigs angelsaksiske ekspertise
7.1 Ordet gotisk
7.2 Grundtvigs senere angelsaksiske udgivelser

1 Anmeldelse eller historieskrivning?

Ved første øjekast ligner denne artikel en samleanmeldelse af forskellige udgaver af og afhandlinger om det angelsaksiske *Bjovulf*-kvad, inklusive Grundtvigs egen oversættelse, Bjowulfs Drape (1820). Her er dog snarere tale om en historisk tour de force med mange dateringsforslag og en søgen efter parallelle navneserier på skandinaviske kongerækker hos forskellige middelalderlige historieskrivere. Hertil komme drypvise udfald mod en begyndende aggressiv tysk nationalisme. Anledningen er ellers to engelske og to tysksprogede udgivelser, der alle forholder sig til og hver på deres vis søger at forbedre Grímur Thorkelins dobbeltsprogede *Bjovulf*-udgave på angelsaksisk og latin (1815). Det drejer sig om:

1.1 Engelsk tekstudgave 1835

Englænderen John M. Kemble udgav *The Anglo-Saxon Poems of Beowulf, the Travellers Song and the Battle of Finnesburh* i London i 1835. Som det fremgår af titlen, rummer Kembles tekstudgave foruden *Sangen om Bjovulf* også de angelsaksiske digte *The Traveller's Song* (som Grundtvig kalder *Vidsids-Maal*) og *Kampen om Finnsborg*. Det sidste, som handler om et slag mellem frisere og danere i sagnhistorisk tid, der kan knyttes til persongalleriet fra *Bjovulf*-kvadet, havde Grundtvig også med i sin oversættelse (1820, s. XL-XLV). Kembles samleudgave af disse tre centrale angelsaksiske tekster dannede grundlag for hans senere oversættelse af *Bjovulf* og korrigerede mange af de fejl, han havde fundet i Thorkelins *Bjovulf*-udgave (1815).

1.2 Engelsk oversættelse 1837

På grundlag af tekstudgaven kunne Kemble to år senere udsende sin oversættelse til engelsk, *A Translation of the Anglosaxon poem of Beowulf,* ligeledes i London. I denne arbejder han med halvvers, hvorfor Grundtvigs henvisninger til ham ikke umiddelbart kan sammenlignes med verstællingen i en moderne, tekstkritisk udgave. Udgaven rummer også et glossar.

1.3 Tysk afhandling 1839

Den tyske historiker Heinrich Leo udgav i 1839 i Halle en afhandling om *Bjovulf*-kvadet, *Bëówulf, dasz älteste deutsche, in angelsächsischer mundart erhaltene heldengedicht* (da. Bjovulf, det ældste tyske, i angelsaksisk dialekt bevarede heltedigt). Heri søgte han at placere handlingen i det tysk-holstenske område, ligesom han især fremhævede digtets tyske karakter. Afhandlingen rummer lange uddrag af digtet med tilhørende oversættelse til højtysk, verslinje for verslinje. Den er opdelt i fem hovedafsnit: historisk grundlag, mytologisk indhold, geografiske angivelser, genealogisk indhold og en indholdsoversigt, sang for sang.

1.4 Tysk oversættelse 1840

Det skulle dog blive en schweizer, filologen Ludvig Ettmüller fra Zürich, der som den første oversatte hele digtet til tysk: *Beowulf. Heldengedicht des achten Jahrhunderts. Zum ersten Male aus dem Angelsächsischen in das Neuhochdeutsche stabreimend*

übersetz (da. Bjovulf. Heltedigt fra det ottende århundrede. For første gang bogstavrimet oversat fra angelsaksisk til moderne højtysk). Som angivet er oversættelsen udført med bogstavrim, dvs. i et versemål, der søger at imitere forlægget. Bogen er forsynet med en omfattende indledning og tekstkritiske noter. Tekstgrundlaget er Kembles udgave (1835), og Ettmüller diskuterer især navnestoffet med Kemble.

2 Den oprindelige Bjovulf-tekst

Det angelsaksiske kvad er kun overleveret i et eneste håndskrift, som kaldes *Nowell Codex* og har biblioteksignaturen "Cotton Vitellius A xv". Den del af håndskriftet, der rummer fortællingen om sagnhelten Bjovulf, er formentlig blevet til mellem år 975 og 1025, men har ingen forfatterangivelse, ligesom det heller ikke senere er lykkedes at identificere en ophavsmand. Håndskriftet findes nu på British Museum i London, men stammer — som signaturen angiver — oprindelig fra det private Cottonnianske Bibliotek. Sir Robert Bruce Cottons bibliotek lå i Westminster, nord for Parlamentet, og blev hærget af ilden i forbindelse med den store brand i Parlamentet 1731. Herunder blev også *Nowell Codex* beskadiget, hvilket har vanskeliggjort læsningen flere steder.

3 Grundtvigs faglige baggrund

3.1 Oversættelsen 1820

Grundtvig henviser mange gange til sin oversættelse, *Bjowulfs Drape. Et Gothisk Helte-Digt fra forrige Aar-Tusinde af Angel-Saxisk paa Danske Riim,* under det lidt kryptiske "Dansken". Derudover lader han i anmeldelsens indledende opremsning af værker sin egen oversættelse indgå på lige fod med de andre *Bjovulf*-udgaver og oversættelser, han anmelder. Ud over selve oversættelsen indeholder hans udgave et langt forord, tekstkritiske noter til Thorkelins udgave og et navneregister (se indledningen til *Bjovulfs Drape* her). Om oversættelsens kvaliteter og svagheder, se Malone 1960.

3.2 Englandsrejserne 1829-1831

I forhold til perioden 1815-1820, hvor Grundtvig arbejdede med sin egen oversættelse af *Bjovulf,* er han i 1841 endnu bedre rustet til at vurdere såvel oversættelser som afhandlinger om værket, bl.a. fordi han under mindst en af sine tre Englands-rejser (1829, 1830 og 1831) selv havde set manuskriptet, *Nowell-Codex* (s. 483). I slutningen af maj 1829 havde Grundtvig foræret British Museum et eksemplar af sin oversættelse fra 1820, vel vidende, at der næppe var mange dér, som kunne dansk (Rønning 1885, s. 355).

Englandsrejserne blev hovedsagelig foretaget på kongelig understøttelse og havde været til både glæde og skuffelse for Grundtvig (s. 532). Skuffelse, fordi han ikke opnåede hele den faglige anerkendelse, han tragtede efter, og fordi andre — nærmest bag hans ryg — efterhånden overtog de udgivelsesplaner, han havde udtænkt og plæderet for i forbindelse med en del angelsaksisk tekster (Toldberg 1947, s. 291 f.). I 1829 havde han fx deltaget i møder i både Royal Society og Society of Antiquaries,

men han blev ikke indvalgt, selv ikke da optagelseskravene var blevet ændret, så også udlændinge kunne indvælges (Toldberg 1947, s. 277 f.)

I 1830 offentliggjorde han under den anden rejse en omfattende subskriptionsplan til en værkrække, der skulle rumme udgivelser af vigtige angelsaksiske tekster, *Bibliotheca Anglo-Saxonica. Prospectus, and Proposals of a Subscription,* (se indledning til *Bibliotheca Anglo-Saxonica* her). Desværre for ham var der fremkommet endnu et prospekt — anonymt, men det var formentlig Benjamin Thorpe, der stod bag — til en angelsaksisk udgivelsesrække (Rønning 1886, s. 131-134). Dette fik Grundtvig at vide, ganske kort tid efter at han var ankommet til London på sin tredje Englandsrejse i begyndelsen af juni 1831, hvor han på forhånd havde aftalt møder med bogtrykkere og regnet med, at det var *hans* planer, der skulle bringes til udførelse.

Glæden fandt han først og fremmest på bibliotekerne i Oxford, Exeter og London, hvor han afskrev mange især angelsaksiske tekster, og i Bristol, hvor han besøgte Richard Price, der på det tidspunkt var en af landets bedste kendere af angelsaksisk, skønt han først og fremmest arbejdede som advokat. At Price har gjort et stor indtryk på Grundtvig, fremgår af brevene fra England til hustruen, hvor Price er omtalt mere end en snes gange (Grundtvig 1920, s. 202). Med sig hjem havde Grundtvig afskrifter af bl. a. Cædmons *Genesisparafrase,* Layamons britiske rimkrønike og uddrag af *Exeter-bogen*. Hertil kommer resultaterne af hans undersøgelser af *Nowell Codex*.

3.3 En angelsaksisk udgivelse fra Grundtvigs hånd

Under Englandsopholdene var Grundtvig i Exeter Cathedral Library i 1830 stødt på *Exeter-bogen*, som stammer fra midten af 1000-tallet (MS 3501). Denne angelsaksiske antologi indeholder blandt andet digtet *The Phoenix,* som dels er en oversættelse til angelsaksisk af det latinske digt *De Ave Phoenice,* dels en kristen allegorisk udlægning af sagnet om fabelfuglen Føniks. I 1840 havde Grundtvig under titlen *Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad førstegang udgivet med Indledning, Fordanskning og Efterklang* udgivet dette digt efter sin egen afskrift fra Exeter tillige med en oversættelse til dansk og et såkaldt efterklangsdigt til oversættelsen. Han var således opdateret mht. angelsaksisk, da han skrev anmeldelsen "Bjovulfs Drape eller det Oldnordiske Heltedigt".

3.4 *Nordens Mythologi* 1832

Nordens Mythologi var Grundtvigs sammenskrevne og gennemarbejdede udgave af hans viden om nordisk mytologi og sagnhistorie, indledt af en afhandling om hans historiesyn, "Universal-Historisk Vidskab" (Grundtvig 1832, s. 1-46). Han henviser selv til dette hovedværk (s. 566-583), hvor han blandt mange andre ting udviklede en systematik, der gik ud på, at "*Ylfingerne* har hört til *Norge,* ligesom *Skilfingerne* til *Sverrig* og *Skjoldungerne* til *Danmark*" (1841, s. 508). Hermed fik han givet hvert af de tre nordiske lande dets egen slægt af konger og helte. Til disse udredninger havde han ikke alene brugt de oldislandske kilder, fx *Hyndlas Sang* og *Skáldskaparmál,* men også netop *Bjovulf*-kvadet (1832, fx s. 572).

3.5 *Vidsids-Maal*

Grundtvig refererer flere gange til Vidsid, hvormed han både tænker på den sagnhistoriske skjald i et angelsaksisk digt og på digtet af samme navn, *Widsið,* fra *Exeter-bogen*. Ud over navnet kender man intet til skjalden, så han er formentlig blot en litterær figur. Grundtvig omtaler oftest digtet som *Vidsids-Maal* (1841, bl.a. s. 503). Det er på 144 verslinjer og delt op i tre 'kataloger', thulaer, der opremser forskellige sagnkongeslægter og navnene på de folk, de herskede over, lister over folkeslag, som digteren har besøgt, og sagnhelte, han har mødt. I forbindelse med *Bjovulf*-teksten er det interessante bl.a., at også Hroþwulf og Hroðgar er omtalt. På de indledende sider af anmeldelsen gør Grundtvig meget ud af netop de nordiske folkeslag og deres herkomst, så Grundtvig var tilfreds med, at Kemble nu gjorde denne ekstra kilde tilgængelig. I *sin* udgave af teksten kalder Kemble digtet *The Traveller's Song* (Kemble 1835).

Læs mere

Widsið-digtet findes i dansk oversættelse ved Gudmund Schütte (1907) og i tekstkritiske engelske udgaver ved Kemp Malone (1936 & 1962).

3.6 Den nyeste historiske faglitteratur

Derudover er Grundtvig som sædvanlig velorienteret i samtidens historiske udgivelser, fx refererer han til Friedrich Christoph Dahlmanns kontroversielle tyske danmarkshistorie, *Geschichte von Dännemark* (1840-1843), der var begyndt at udkomme. Den blev meget kritisk anmeldt i Danmark af Caspar Frederik Wegener året efter (Wegener 1841).

4 Grundtvigs anmeldelse

Formelt set er "Bjovulfs Drape eller det Oldnordiske Heltedigt" en gruppeanmeldelse, hvis samlende emne er det angelsaksiske digt *Sangen om Bjovulf*. Men allerede den store tidsmæssige spredning på de anmeldte værker (fra 1815 til 1840) bør vække læserens opmærksomhed. Når det ene omtalte værk tilmed er af Grundtvig selv (1820), er der god grund til at se nærmere på Grundtvigs øvrige dagsordener.

Anmeldelsen begynder med et vue over de kongeslægter og sagnhelte, man kender i nordisk sammenhæng i de sidste fem århundreder op mod år 1000. Grundtvig jævnfører slægtsregistre fra nordisk sagnhistorie med kilder uden for Norden, fx Beda og Gregor af Tours, og finder — trods store ortografiske forskelle — ligheder med angivelser i det angelsaksiske *Bjovulf*-kvad. Deruover citerer han lange passager fra sin egen 1820-oversættelse (1841, s. 512-518 og 520-523). Citaterne understreger Grundtvigs ønske om at indføre sin fordanskning, *Bjowulfs Drape* fra 1820, som del af pensum for danske skolebørn, der her kunne stifte bekendtskab med deres glorværdige fortid (s. 523-524). Dette forslag kan spores flere år tilbage og blev bl.a. fremsat på hans vegne i 1832 (Heilesen 1972, s. 25).

Først efter 44 indledende sider begynder Grundtvig en egentlig omtale af de andre værker. Hans mange referencer til egne udgivelser og såvel sproglige som litterære præstationer kan opfattes som en beklagelse over, at man hverken fra engelsk eller tysk side har forholdt sig videnskabeligt til hans udgivelser, selv om Kemble næsten

uforvarende kommer til at give Grundtvig ret i en læsemåde, hvilket Grundtvig heller ikke undlader at bemærke (1841, s. 532, første note). Det danske sprog kan have været en forhindring, som de tysksprogede formentlig forholdsvis lettere ville have kunnet overvinde.

Samlet kan man sige, at Grundtvig demonstrerer egen viden, udtrykker skuffelse over, at hans oversættelse fra 1820 ikke indgår i skolernes historiepensum og over, at udlandet ikke tager ham tilstrækkeligt alvorligt som Bjovulf-forsker.

5 John Michell Kemble

5.1 Et engelsk bekendtskab

Under det sidste Englandsophold havde Grundtvig mødt Kemble personligt, og han syntes godt om ham. I et brev til hustruen Lise skrev han 28. juli 1831:

> En bedre Spadsere-Tur havde jeg i Aftes med Mr. *Kemble* (den unge Engellænder fra Museet). Det lader til et herligt og opvakt ungt Menneske, som jeg ikke blot lover mig nogen Fornøielse, men hans Fæderneland Gavn af, skiøndt jeg ikke glemmer, at Man af den første Samtale med et Menneske lettelig kan slutte for meget (Grundtvig 1920, s. 167).

Desværre for Grundtvig blev han og Kemble senere en slags rivaler, idet Kemble netop overtog Grundtvigs plan om den engelske udgivelse af *Bjovulf*-kvadet.

5.2 Tekstudgave og oversættelse

Kembles første opgave var at udfærdige en tekstudgave, der kunne rette op på de mange fejl, der havde været i Thorkelins. Han dedicerede bogen til "James Grimm", dvs. Jacob Grimm, som han havde studeret under i Tyskland, og som også Grundtvig havde korresponderet med og beundrede (Rønning 1886, s. 146; *Breve* 1, s. 526 f. og 534). Grundtvig har i anmeldelsen ikke meget til overs for Kembles faglighed. Grundtvig kalder Kembles oversættelse skødesløs (s. 483) og finder glossaret bedre end oversættelsen. Derudover morer han sig over, at Kemble oversætter et ord, der for Grundtvig at se er Bjovulf selv, til krigsheste (s. 534). På det mere religiøse eller ideologiske plan er Grundtvig misfornøjet med, at Kemble i hans øjne søger at gøre Bjovulf til en afgud (s. 484 f.).

Grundtvig er også utilfreds med, at Kemble ganske vist kritiserer Thorkelins mange fejl, men helt forbigår, at allerede Grundtvig i sine artikler herom mellem 1815 og 1819 og i oversættelsen fra 1820 gjorde, hvad han kunne for at rette de fejl, han påpegede — endda uden at have set originaldokumentet (s. 531). At Thorkelin havde mange fejl, er helt åbentlyst. En nyere undersøgelse viser, at Thorkelin har omkring 1.900 bogstavfejl i den samlede tekst, dvs. ca. 1 fejl pr. 1,7 linje (Hall 1995, s. 245).

6 Historie, sprog og politik

6.1 Det tyske Forbund

Holdningerne i Tyskland kan i 1830'erne og 1840'erne kategoriseres — simplificeret — som enten stortyske eller lilletyske. Den ekspansive stortyske retning ville bl.a. erobre Elsass/Alsace tilbage og indlemme Slesvig på grund af dets tilknytning til

Holsten. Hertugdømmerne havde længe været medlemmer af Det tyske Forbund, men efter 1806, hvor kejserdømmet faldt, var de i stigende grad blevet styret fra København, og den danske konge begyndte fx at opkræve skat. De stortyske tendenser havde en lang tradition blandt tyske filologer, først og fremmest netop Jacob Grimm, der bl.a. betegnede jyderne som tyskere. Den lilletyske strategi gik ud på at koncentrere kræfterne i det tyske kerneland og opbygge en stærk stat (Frandsen 2008, s. 226 f.).

I et Europa, hvor nationalstaterne konsoliderede sig i midten af 1800-tallet, var toldunioner ofte led i det storpolitiske spil. Fra tysk side var der opfordringer til nabostaterne Danmark, Holland og Belgien om at indgå i et toldforbund, men Danmark var mere interesseret i en skandinavisk toldforening (Frandsen 2008, s. 227.)

Også et flådesamarbejde var der i 1840'erne en udtalt interesse for fra tysk side, ikke mindst fordi Tyskland trods havnebyen Kiel mod Østersøen savnede havne mod Vesterhavssiden — også til orlogsbrug. For tyskerne ville det på mange måder være ideelt, hvis hele Danmark blev en del af Det tyske Forbund (Fink 1946, s. 291).

Grundtvig nævner da også Det tyske Forbund direkte flere gange, når han fx omtaler tyskerne som stridbare og Danmark som fredeligt og er fortørnet over, at tyskerne gerne vil indlemme Jylland i Tyskland (s. 526). Han refererer til den tyske ekspansionspolitik med troldemetaforer (s. 524). Ikke uden grund er han misfornøjet med, hvad han i Leos behandling af stednavnestoffet ser som et forsøg på at negligere Danmark ved at indlemme Jylland og lade øerne sejle deres egen sø.

6.2 Heinrich Leos hovedtanke

Heinrich Leo var i tysk forskningsmiljø anerkendt for sin filologiske evner, men blev her ofte kritiseret for sine fordomsfulde og subjektive skildringer, der bar et tydeligt nationalistisk og konservativt præg (Maltzahn 1985). Det er derfor vanskeligt ikke at se Leos afhandling i et politisk lys. Tredje afsnit af Leos værk handler om stednavnenes placering i forhold til et moderne kort. Leo vigtigste påstand er, at tekstens "Scedeland" eller "Scedenīġ" er Jylland og ikke Skåne. Leo opsummerer:

> Disz Scatenauge (oder wol beszer geschriben Scâdenauge) an der elbe ist ganz deutlich dasz angelsächsische Scædenige in einer dem altsächischen näher tretenden form; esz ist: *dasz land von der elbe an nach norden zwischen beiden meeren* (Leo 1839 s. 49; 'Dette Scatenauge (eller vel bedre skrevet Scâdenauge) ved Elben er tydeligvis det angelsaksiske ord Scædenige i en form, der nærmer sig det oldsaksiske; dvs.: landet fra Elben og nordpå mellem de to have [her: Østersøen og Nordsøen]', overs. GV).

Grundtvig imødegår denne lokalisering og identificerer Scedeland med Skåne. Denne opfattelse deles af den moderne forskning (Fulk m.fl. 2008, s. 471). Derudover søger Grundtvig generelt at gøre Bjovulf til en nordisk-engelsk helt, modsat Leos tysk-germanske udgave (s. 525). Englænderne og deres angelsaksiske forfædre beskrev Grundtvig siden 1830'erne generelt som del af den nordiske kulturkreds.

6.3 Ludvig Ettmüller

I det tysktalende Schweiz var der mindre opbakning til de stortyske planer. Filologen Ludvig Ettmüller fra Zürich var også langt mere afdæmpet end sin kollega Leo fra Halle i Midttyskland. Ettmüller nævner ikke Grundtvig, men retter faglig kritik mod Kemble, Leo og Thorkelin.

Ettmüllers undertitel "Heltedigt fra 800-tallet" tager afstand fra Thorkelins datering med en fremrykning af tiden på hele 400-500 år, idet Thorkelin på titelbladet angiver "Secul. III & IV", dvs. 3. og 4 århundrede. Som Thorkelin splitter Ettmüller langversene op i halvvers. Men i modsætning til Thorkelin, der havde oversat til lapidarisk og urytmisk latin, og forsøger Ettmüller at få bogstavrimene med halvvers for halvvers. Hermed lægger han også indirekte afstand til Grundtvigs overordentlig frie gendigtning i de mange forskellige versemål, der i 1820 for nogles vedkommende kunne opfattes som moderne, for andres som folkevisepastiche. I øvrigt er det bemærkelsesværdigt, så lidt Grundtvig får sagt om denne oversættelse. Grundtvig er tilfreds med selve oversættelsen, men mener ikke, at bogstavrimene var nødvendige (1841, s. 535). Derudover er han glad for, at Ettmüller ikke gentager Kembles fejl ved at gøre Bjovulf til en krigshest, forveksle Hygelak med Hygd og blande Hermod ind i sagnstoffet om Sigmund Volsung (s. 535).

Bjovulf-sagnet lokaliserede Ettmüller heller ikke i det slesvig-holstenske område, men i det svenske Götaland (Ettmüller 1840, s. 24 f., 32). Grundtvig er mere begejstret for den neutrale Ettmüller end den polemiske Leo, men er blot uenig i Ettmüllers udsagn om, at de kristne elementer i *Bjovulf*-kvadet er en senere tilføjelse (s. 536).

7 Grundtvigs angelsaksiske ekspertise

Grundtvig er udmærket klar over, at hans anmeldelse kan opfattes som selvros, men vover alligevel at betegne sig selv som "*Nordens* eneste bekiendte *Angelsaxer* for Öieblikket", dvs. den eneste kender af det angelsaksiske i Norden. Den hidtige danske ekspert, Rasmus Rask, var nemlig død i 1832 (1841, s. 538). I forhold til Rasks var Grundtvigs sprogbegavelse af mere intuitiv end etymologisk art, ligesom hans 'oversættelser' snarere var fri gendigtninger end ordrette oversættelser. Den samtidige englænder Benjamin Thorpe, som var kraftigt medvirkende til, at de engelske udgivelser af angelsaksiske tekster kom i gang, har karakteriseret Grundtvigs oversættelse af *Bjovulf*-kvadet som følger:

> Dette er en metrisk omskrivning, som, skönt den viser, at forf. har et kendskab både til sproget og æmnet, der er langt fra at være dagligdags, dog på grund af den lejlighedsvise tone og bygningen af versene kun dårlig er skikket til at meddele læseren en rigtig forestilling om originalen. Taget som et hele, kender jeg dog ingen bedre fri oversættelse end Gr.s (oversættelse af Thorpe 1855, citeret efter Rønning 1886, s. 177).

Det intuitive kan også ramme plet. Ser vi fx på Grundtvigs udredning af Væltoves navn, er moderne sprogforskere enige med ham. Side 506 skriver han: "Ligesom nemlig Navnet Wealh-þeow ligefrem betyder en *Vælsk* eller *fremmed Slavinde* […]", se også kommentar til 'vælsk'. I navnelisten til Klaeber's *Beowulf* oversættes "wealh" med keltisk eller fremmed, mens "þēow" betyder slave eller krigsfange (Fulk m.fl. 2008, s. 472).

7.1 Ordet gotisk

Efter de angelsaksiske gloser "ġēatisc" og "ġēatas" bruger Grundtvig de danske ord 'gotisk' og 'goter' om forhold og folkeslag, der i moderne tid har flere benævnelser. Først og fremmest bruger han gotisk om det folk og det landområde, som har forbindelse til Bjovulf. Dette er af GV forklaret som *gøtisk*, dvs. som hørende til Götaland i Sverige (se også Fulk m.fl. 2008, s. 467).

Men hertil kommer, at ordet gotisk for Grundtvig også kan forstås som nordgermansk, nordeuropæisk eller måske ligefrem nordtysk, når han anvender det om de goter, der invaderede Romerriget i 400-tallet e.Kr. Disse goter udgjorde en germansk folkestamme, hvis oprindelsessted er usikkert. I folkevandringstiden boede de i området nord for Donau og Sortehavet. Denne dobbelte brug hos Grundtvig er også noteret af Kemp Malone (Malone 1960, s. 24). Det kan måske virke forvirrende, at Grundtvigs ene begreb således oversættes til to af GV. At goterne for Grundtvig på sine steder bliver identiske med gøterne, skyldes formentlig en sent opstået myte om, at de skulle være udvandret fra Scandza (Sverige) i året 1490 f.Kr. Den findes hos historieskriveren Jordanes, der o. 551 skrev et berømt værk om goternes historie, *De origine actibusque Getarum,* ofte blot kaldet *Getica*. Denne skandinaviske oprindelse giver også hos Grundtvig anledning til flere diskussioner i forbindelse med hans omtale af navne på forskellige lokaliteter hos Leo (s. 529).

Læs mere
I dag bruges betegnelsen germansk om det, der i sproghistorisk sammenhæng tidligere kunne kaldes gotisk eller gottonsk. Det omfatter de moderne sprog afrikaans, dansk, engelsk, frisisk, færøsk, islandsk, nederlandsk (med flamsk), norsk, svensk og tysk.

7.2 Grundtvigs senere angelsaksiske udgivelser

Der skulle gå en snes år, inden Grundtvig igen for alvor tog fat på det angelsaksiske stof. I mellemtiden havde den flittige litterat Frederik Schaldemose efter Kembles tekstudgave udgivet *Beo-wulf og Scopes Widsið, to angelsaksiske Digte, med Oversættelse og oplysende Anmærkninger* (1847; 2. udg. 1851). Trods Schaldemoses frygt for, at Grundtvig ville "stikke Haanden i Rendestenen og tilsøle ham" (Schaldemose 1851, s. 2), ignorede Grundtvig fuldstændigt disse udgivelser.

Sammen med sin søn Svend Grundtvig indledte Grundtvig derimod et dansk-engelsk samarbejde med professor George Stephens i 1861 med tekstudgaven *Beowulfes Beorh eller Bjovulfs-Drapen, det old-angelske Heltedigt, paa Grund-Sproget*. Heller ikke i forordet hertil omtales Schaldemose. I 1865 blev tekstudgaven fulgt op af Grundtvigs nyoversættelse af digtet, *Bjovulvs-Drapen, et Høinordisk Heltedigt, fra Anguls-Tungen fordansket*. I titlerne ses en bevægelse fra 1820-oversættelsens "gothisk" til 1865-oversættelsens "Høinordisk". Kemp Malone ser dette som en bevidst forskydning fra Grundtvigs side, idet tyngden i den sene oversættelse ligger på digtets nordiske og ikke germanske emne- og personkreds (Malone 1960, s. 24).

Rønning fremhæver, at uden Grundtvigs interesse og forarbejder var det ikke sikkert, at interessen i England var blevet vakt så tidligt, og at der efterfølgende var udkommet så mange angelsaksiske værker, som der faktisk gjorde, også i årene efter 1840.

Grundtvig var formentlig den mand, der satte det hele i gang (Rønning 1885, s. 158), selv om udlandet i hans samtid ikke påskønnede hans indsats.

8 Anvendt litteratur

- *Breve* 1, se Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig 1-2, bind 1: *(1807-1820)*. København.
- Ettmüller, Ernst Moritz Ludwig overs. (1840) *Beowulf. Heldengedicht des achten Jahrhunderts. Zum ersten Male aus dem Angelsächsischen in das Neuhochdeutsche stabreimend übersetzt*. Zürich.
- Fink, Troels (1946) "Admiralstatsplanerne i 1840'erne" i Astrid Friis & Albert Olsen (red.) *Festskrift til Erik Arup,* s. 287-303. København.
- Frandsen, Steen Bo (2008) *Holsten i helstaten. Hertugdømmet inden for og uden for det danske monarki i første halvdel af 1800-tallet*. København.
- Fulk, R.D., Robert E. Bjork & John D. Niles udg. (2008) *Klaeber's Beowulf and The Fight at Finnsburg*. Toronto, Buffalo & London.
- Grundtvig, N.F.S. (1820) *Bjowulfs Drape. Et Gothisk Helte-Digt fra forrige Aar-Tusinde af Angel-Saxisk paa Danske Riim*. København.
- Grundtvig, N.F.S. udg. (1830) *Bibliotheca Anglo-Saxonia. Prospectus, and Proposals of a Subscription, for the Publication of the Most Valuable Anglo-Saxon Manuscripts, Illustrative of the Early Poetry and Literature of Our Language. Most of Which Have Never Yet Been Printed*. London.
- Grundtvig, N.F.S. (1832) *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840) *Phenix-Fuglen. Et Angelsachsisk Kvad förstegang udgivet med Indledning, Fordanskning og Efterklang*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1841) *Bjovulfs Drape eller det Oldnordiske Heltedigt*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1861) *Beowulfes Beorh eller Bjovulfs-Drapen, det old-angelske Heltedigt, paa Grund-Sproget*. København & London.
- Grundtvig, N.F.S. (1865) *Bjovulvs-Drapen, et Høinordisk Heltedigt, fra Anguls-Tungen fordansket*. 2. udg. [1820]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1920) *N.F.S. Grundtvigs Breve til hans Hustru under Englandsrejserne 1829-1831. Udgivne af deres Børnebørn*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig 1-2, bind 1: *(1807-1820)*.

København.

- Hall, James R. (1995) “The First Two Editions of *Beowulf*: Thorkelin's (1815) and Kemble's (1833)” i *The Editing of Old English Texts: Proceedings of the 1990 Manchester Conference,* s. 239-250. Woodbridge & Suffolk.
- Heilesen, Henning (1972) “Et forslag til en grundtvigsk lærd skole 1832” i *Grundtvig-Studier,* s. 23-39. København.
- Hickes, George & (1705) “[Finnsburh Fragment]” i *Antiquæ Literaturæ Septentrionalis libri duo. Quorum primus Georgii Hickesii S.T.P. Linguarum Vett. Septentrionalium Thesaurum Grammatico-Criticum & Archæologicum*, 1-2, s. 192-193. Oxford.
- Kemble, John Mitchell udg. (1835) *The Anglo-Saxon Poems of Beowulf, the Travellers Song and the Battle of Finnesburh*. London.
- Kemble, John Mitchell overs. (1837) *A Translation of the Anglo-Saxon poem of Beowulf […]*. London.
- Leo, Heinrich (1839) *Bëówulf, dasz älteste deutsche, in angelsächsischer mundart erhaltene heldengedicht […]*. Halle.
- Malone, Kemp (1936) *Widsith*. London.
- Malone, Kemp (1962) *Widsith*. København.
- Malone, Kemp (1960) “Grundtvigs oversættelse af *Beowulf*” i *Grundtvig-Studier,* s. 7-25. København.
- Maltzahn, Christoph Freiherr von (1985), “Leo, Heinrich” i: *Neue Deutsche Biographie* 14, s. 243-245. Berlin.
- Rønning, Frederik (1885-1886) “N.F.S. Grundtvig og den oldengelske literatur” i *Historisk månedsskrift for folkelig og kirkelig oplysning*, s. 1-65, s. 1-41, s. 129-185. København.
- Schaldemose, Frederik (1851) *Beo-wulf og Scopes Widsið, to angelsaksiske Digte, med Oversættelse og oplysende Anmærkninger,* 2. udg. [1. udg. 1847]. København.
- Schütte, Gudmund (1907) *Oldsagn om Godtjod. Bidrag til etnisk Kildeforsknings Metode med særligt Henblik på Folke-Stamsagn*. København.
- Thorkelin, Grímur Jónsson udg. (1815) *De Danorum Rebus Gestis Secul. III & IV. Poëma Danicum Dialecto Anglosaxonica. Ex Bibliotheca Cottoniana Musaei Britannici [Beowulf]*. København.
- Thorpe, Benjamin (1855) *The Anglo-Saxon Poems of Beowulf, The Scôp or Gleeman's Tale and The Fight at Finnesburg*. Oxford.

- Toldberg, Helge (1947) “Grundtvig og de engelske antikvarer” i *Orbis Litterarum,* bind 5, s. 258-311. København.
- Wegener, Caspar Frederik (1841) *Om Dahlmanns Danmarkshistories Første Bind*. København.